

3. Юхимюк О.М. Співвідношення понять «правозастосування» та «застосування норм права». *Часопис Київського університету права*. 2011. № 4. С. 53–56.

4. Панкратова В.О. Роль принципу правової визначеності у процесі правозастосування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2015. Вип. 33 (1). С. 35–38.

Шамша Ігор Володимирович,

доцент кафедри філософії Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат філософських наук, доцент

ЕТИКО-АНТРОПОЛОГІЧНА ВІДПОВІДЬ НА ГОЛОВНЕ ЗАПИТАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ

Переконання в тому, що сенс професії адвоката полягає в тому, щоб за гроші довести будь-яку точку зору, за будь-яких умов відстоювати інтереси клієнта, є досить розповсюдженим в наш час. Відповідно до цього переконання, при необхідності, адвокат повинен бути спроможним – завтра – спростувати свою ж позицію, якщо це буде в інтересах підзахисного. Ось таке «високе» покликання... Причому, таке переконання є розповсюдженим як серед пересічних громадян, так і серед студентів юридичних навчальних закладів, діючих адвокатів, і (навіть) кандидатів юридичних наук, а також – в літературі.

Наведене переконання є відповіддю на головне запитання адвокатської етики: яким саме чином адвокат повинен захищати клієнта? Для чіткості розуміння *запитаного* в цьому запитанні, додамо умови місця і часу. За умов винності клієнта в скоєному злочині, прямого визнання їм власної провини, неспівчуття адвоката злочину, наявності у сторони звинувачення доказової бази. Як адвокат повинен захищати інтереси клієнта, коли він розуміє провину підзахисного, в якій той сам зізнався, і стосовно якого сторона звинувачення збрала несуперечливу доказову базу?

Зрозуміло, що відповіді на це запитання може бути дві – перша наведена в розповсюдженому переконанні: адвокат повинен не дивлячись ні на що, діяти в інтересах клієнта. Друга відповідь – протилежна: за будь-яких умов адвокат повинен діяти в інтересах держави та суспільства. Спробуємо «зважити» ці відповіді в етико-антропологічній вимірі, адже наведене запитання є головним запитанням *етики адвоката*, в якому відображається специфіка морального вибору, здійснюваному в адвокатській професії.

Наведемо декілька позицій, які можна зустріти в літературі.

Позиція перша: справедливість. Обіцянка адвоката – *бути завжди справедливим* – яку він дає під час складання присяги, не може бути виконаною, оскільки суперечить «... окремим основним (цікаве словосполучення (!) – І.Ш.) принципам адвокатської діяльності» [1, с. 157]. А саме: «... справедливість тріумфує, коли злочин розкритий, а

злочинець покараний»; а ось «Адвокат тріумфує, якщо йому вдається, використовуючи помилки слідчого, домогтися розвалу позиції обвинувачення в суді чи виправдання підсудного, навіть свідомо винного у вчиненні злочину...» [1, с. 157]. Хоча це і «... не може вважатися справедливим» [1, с. 157]. Якщо сказати простіше, то справедливість тріумфує, якщо злочинець покараний, а адвокат тріумфує, якщо він розвалив позицію обвинувачення в суді.

З цього міркування стає зрозумілим, що в завдання адвоката входить зробити так, щоб злочинець залишився на свободі. При цьому, зрозуміло, що адвоката не повинно бентежити, що замість цього злочинця може сісти за ґрати невинна людина. Це «є» метою адвокатської діяльності. Відповідно, проглядається і напрям вдосконалення присяги адвоката: він може пообіцяти «бути несправедливим», «не бути справедливим», «не завжди бути справедливим», нічого не обіцяти, взагалі не присягати.

На думку авторів, вищенаведеного тексту, неправильно, якщо адвокат за кошти клієнта буде займатися пошуками справедливості як такої [1, с. 157]. Цікава постановка проблеми – і дійсно: так не правильно. Але, погоджуючись з цією думкою, пам'ятаймо, що власними коштами клієнт оплачує працю адвоката, а не купує його. І навіть, не купує його душу. Хоча, зрозуміло, що підзахисні намагаються це зробити.

Оцінюючи поведінку адвоката в певній ситуації, автори тексту переконані, що вимагати від адвоката справедливості «... означає нерозуміння завдань адвокатури в цілому» [1, с. 158]. А ось вибір засобів досягнення мети потребує і порядності, і педантизму [1, с. 158]. Тобто, не боючись бути несправедливим стосовно держави і суспільства, стосовно потерпілої сторони, адвокат повинен бути глибоко порядною людиною стосовно свого клієнта. Може тоді правильно вважати адвоката злочинцем з дипломом юриста?

Дійсно, головне запитання адвокатської етики висвітлює специфіку морального вибору в професії адвоката. Але, оскільки моральний вибір – це вибір між добром та злом, може залишити адвокату хоча б можливість вибрати добро?

Позиція друга: однобічність. Ця позиція передбачає, що «... визначальною функцією адвоката є однобічність його позиції і до його завдань не входять пошуки істини в справі як такої і прагнення абстрактної справедливості» [1, с. 158]. Проте, як відомо, М.С. Строгович чомусь дотримувався протилежної точки зору стосовно пошуку істини в судовому засіданні, а Арістотель навряд чи погодився би з абстрактністю як характеристикою справедливості – справедливість завжди конкретна.

Ще декілька думок: «Узаконена однобічність позиції адвоката, його обов'язок дотримувати лише інтересів особи, що довірилась йому, безперечно має займати перше місце, інакше знецінюється основна ідея адвокатури – захисник є тільки захисник і більше ніхто» [1, с. 159]. А також: «Етичний бік цього положення складається в однобічному

сприйнятті адвокатом зібраних матеріалів кримінальної справи...» [1, с. 159]. Іншими словами, адвокат повинен бути однобічним.

Спробуємо проаналізувати наведені позиції. Причому робити це потрібно саме з горизонту розуміння сутності адвокатської професії та сутності людини.

Кожний юрист виходить з того, що в кожній людині є права, і в злочинця – також. Зрозуміло, що адвокат – перший, хто стає на захист цих прав. Проте, покликання інституту адвокатури складається в тому, щоб захистити права людини, яка навіть скоїла злочин, від свавілля держави, від однобічності прокуратури та поліції. Простіше кажучи: якщо громадянин скоїв вбивство, то адвокат повинен пильно стежити, щоб до його провини поліція не додала ще вісім вбивств, які «висять» нерозслідуваними. Однак, які права підзахисного порушуються, коли він отримує покарання за скоєний злочин? Його права не порушуються – як раз через судовий процес суспільство намагається дати справедливую оцінку поведінці людини, яка порушила права іншої людини, або людей. І адвокат також розуміє це.

Отже, права підзахисного ніяк не порушуються, якщо навіть, рішення суду буде передбачати справедливе покарання за скоєний злочин. Але є ще одне слово – «інтереси». В буржуазних суспільствах приватні інтереси особи – це святе, і Україна – буржуазне суспільство. Проте, інтереси також потрібно розуміти правильно. Який інтерес у будь-якої особи – скоїла вона злочин, або ні? – Не сідати у в'язницю. Так то цей інтерес (завідомо винного) підзахисного адвокат повинен відстоювати як свяtinю? Зрозуміло, що – ні: інтереси держави та суспільства адвокат повинен вміти поєднувати з інтересами підзахисного. А на випадок непередбачуваності цих інтересів законодавство надає можливість адвокату вдаватися до процесуальних дій без відома клієнта. Така можливість надається саме тому, що адвокат – це не «додаток» до клієнта, не його «гаджет», не залежна від підзахисного істота [див., наприклад: 2, с. 55]. Також професія адвоката не передбачає всиновлення, або в дочеріння клієнта з метою ефективного і тотального захисту останнього.

Етичний вимір професії адвоката полягає не в однобічності, а в цілісності людини. Головне етичне запитання – «Що означає бути людиною?». Відповідно, головне запитання будь-якої професійної етики – «Що означає бути людиною, коли ця людина – юрист, вчитель, лікар?», а головне запитання адвокатської етики – «Що означає бути людиною, коли ця людина – адвокат?». Людина спочатку є людиною, потім – юристом, а потім – адвокатом. Всі ці три реальності існують *одночасно*, тут немає послідовного переходу від моральної до юридичної людини.

Відповідно до цього, не слід перебільшувати і однобічність таких представників юридичних професій як прокурор, суддя, адвокат. Між ними немає «бетонних мурів». Всі вони – передусім, люди, вони всі також – юристи. І тільки після цього адвокати, або прокурори, або судді. Тому казати, що захисник – це захисник і ніхто більше – не коректно. Навіть в

такому розумінні адвокат надає захист клієнту, але й обвинувачує суспільство. Виходить, що захисник одночасно постає обвинувачувачем.

Отже етико-антропологічна відповідь на головне запитання адвокатської етики полягає в тому, що адвокат повинен захищати права клієнта остільки, оскільки вони порушені. Якщо ж клієнт порушив права інших осіб, то уникнення справедливого покарання – це не справа адвоката. Засновник судової етики А.Ф.Кони переконаний, що адвокат «... не слуга свого клієнта і не посібник йому в прагненні втекти від заслуженого покарання правосуддя» [2, с. 55], а той, хто розуміє, що навіть злочинець є людиною.

Список використаних джерел

1.Гребеньков Г.В. Юридична етика: Навч. пос. – 3-тє вид. / Г.В. Гребеньков, Д.П. Фіолєвський . – К.: Алерта, 2004. – 211 с.

2.Кони А.Ф. Нравственные начала в уголовном процессе (общие черты судебной этики) / Анатолий Федорович Кони // Кони А.Ф. Избранные произведения: В 2-х томах. – Т.1. Статьи и заметки. Судебные речи. – Изд. 2-е; Сост., авт. предисл. А.Б.Амелин. М.: Гос. изд-во юрид. лит., 1958. С. 27–62.

Шевцова Альона Володимирівна,

аспірантка кафедри теорії та історії держави та права ЗВО «Університет «КРОК»

ЗНАЧИМІСТЬ ГУМАНІСТИЧНИХ СМИСЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОВОЇ ТРАДИЦІЇ ДЛЯ ПРАВОВОГО РЕФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Перехід до демократичних засад життя вимагає інтенсифікації зусиль всього суспільства в усіх напрямках. Особливо багато в плані ствердження гуманістичного виміру буття українських громадян можуть зробити правники – і практики, і науковці. Мовиться про глибинні зміни в правовій сфері, бо якнайповніша реалізація прав та свобод людини можлива саме на засадах права. Зрозуміло, що на порядку денному правова реформа, яка має максимально наблизити право в усіх його проявах до людини, зокрема це стосується позитивного права та державно-правового регулювання.

Реформа у правовій сфері не повинна звестися до поверхових, часткових змін, має стосуватися усіх елементів правової реальності: законодавства, правозастосування, правової ідеології тощо. В цьому процесі треба, очевидно, треба визначити істотне, суттєве, що найперше має бути взяте до уваги під час реформування. Це необхідно, щоб не відбулася підміна істотного, особливо важливого, неістотним, другорядним. Ця загроза підміни завжди існує і наслідки її можуть загальмувати демократичні процеси в країні загалом. Щось схоже на таку підміну відбулося при спробі провести правову реформу після Революції гідності. Реформатори кинулися реформувати правові інституції – поліцію і прокуратуру, поміняли обличчя і зовнішню